

L'ECLECTICA

PANA NEGRA

Premi de Narrativa Ciutat de València

JOAN OLIVARES

I

Per cartes que hem rebut de diversos pobles de la Vall d'Albaida, sabem que el Gatet d'Otos segueix vagant per aquell país. Té consternats els seus habitants ja que quan necessita diners, s'apodera d'algú i no el deixa anar fins que la família no li fa efectiva la quantitat que ell requereix. Generalment, el Gatet va sol o amb un altre bandoler, i el seu armament es limita a un fusell retallat i una navalla. És objecte d'una activa persecució per part de la Guàrdia Civil, però en un territori tan intricat com aquell, evita amb facilitat els esforços d'una tropa que es veu impotent davant la seua astúcia i la seua agilitat felina.

En la nit del passat 8 de setembre, quan la gent estava reunida per les festes patronals en la plaça del seu poble, algú començà a cridar «El Gatet, que ve el Gatet!», en veure un home tapat amb una manta. Hi va haver un gran daltabaix, la gent va fugir cap a les seues cases i ben prompte s'havien tancat totes les portes amb pany i forrellat. Poc després van acudir a la plaça un grup d'hòmens armats amb pistoles i escopetes. Afortunadament per a l'inconscient que havia causat tot aquell enrenou, que no era més que un pobre babau que buscava una miqueta de gresca, van poder-lo identificar a temps i desfer l'engany abans no succeïra cap desgràcia irreparable.

Els pillatges i les peripècies del Gatet d'Otos són objecte de comentari i admiració en totes les tertúlies de la Ciutat i el Regne de València. És tal l'agosarament d'aquest insòlit bandoler i són tan extraordinàries les seues accions que en més d'una ocasió hem escoltat que se'l comparava amb el cèlebre Tempranillo o amb el llegendari Jaume el Barbut. Són similars, si més no, les circumstàncies que el llançaren al bandolerisme i també l'aurèola d'heroi amb què el corona el rumor popular, tant per la seua fama d'home seré i generós fins a l'extrem, com per la manera tan poc ortodoxa com perpetra les seues lladreries, i sobretot per aquell costum de miolar després d'haver-les executades. Segons asseguren algunes de les seues víctimes, Seguí les tracta sempre amb tots els miraments i sense abusar gens de la violència. Entre els darrers robaments i plagis que ha protagonitzat al comtat de Cocentaina, destaquem el que va infligir a un capellà d'avançada edat en la seua pròpia casa i que a la fi havia resultat ser una trampa de la qual el Gatet va escapolir-se'n de forma totalment inexplicable, i un altre de què fou objecte un traficant de teles al qual, segons ha explicat ell mateix, deixaren anar sense robar-li un sol fil. Un parell de frares que viatjaven al convent i santuari de la Mare de Déu d'Agres, es queixaven, tanmateix, que amb ells s'hi havien acarnissat uns bandolers fins al punt d'apallissar-los gratuïtament i de deixar-los abandonats i sense vestidures enmig de la muntanya.

L'Excel·lentíssim i Il·lustríssim senyor Don Francisco José María Beneito Serra, antic bisbe de Puerto Victoria, i a hores d'ara coadjutor amb successió del bisbat de Perth a Nova Holanda, celebra hui missa solemne pontifical en l'església de sant

Bartomeu, en l'altar del Santíssim i Immaculat Cor de Maria, implorant la tendra protecció de la Mare de Déu i dels hòmens i refugi universal dels pecadors, per al feliç viatge que l'Excm. Il·lm. emprendreà aquesta vesprada en el vapor que salpa cap a Cadis.

'D. M. de Valencia', 14 de setembre de 1849

El renom de Gatet li venia de menut, d'un dia de primavera que es mirava de lluny la disputa entre uns jóvens que volien impressionar un pomell de fadrines per meréixer. Inútilment, provaven aquells bons mossos de creuar amb un salt les cinc vares complides de l'assut de Pantàliga. Després que tots ells havien acabat amb els calçons remullats i la dignitat arrugada, Marià s'hi va acostar amb dissimulació i, com aquell que no ho vol, salvava netament l'amplària del bassal, i encara amb dos bons pams d'escreix, si ho voleu creure.

—És un gatet, el meu cosí —atiava l'orgull familiar Teresa la Molinera, una de les poncelles més cobejades dels set pobles del rodal.

I el Gatet que se li quedà per sempre més. Devanit de l'apel·latiu, Marià s'escarrassava des d'aquell mateix dia a ser-ne un just creditor. No sols practicava totes les modalitats de salt i escalada sempre que se li presentava l'ocasió, públicament o en solitari, sinó que va obstinar-se a assajar el miol felí fins que en va adquirir una gran perfecció i una potència extraordinària.

Pocs mesos després d'aquell succeït, Marià tallava i engarbava argelagues al Tossal Redó, un matollar de terra

franca on els otosins sense recursos podien proveir-se de pedres i encenalls sense haver de demanar permisos a cap procurador ni pagar quotes a un propietari. Son pare l'hi havia enviat a fer-ne una càrrega per al forn de la Plaça, i ja li faltava poc per completar-la. A penes li pagarien quatre diners mal comptats, però valia més això que passar-se el dia ferint gossos a pedrades, que era l'única alternativa que els quedava als sagals fora de les temporades de collita o de llaurança. En ser que la panxa li demanava el seu recapte, Marià va seure a l'ombra d'un pi i en un tres i no res es va acabar el berenar que li havia preparat la mare. Per tal de distraure una mica la gana, que a penes l'havia mig abaltida amb aquella llesca de pa negre amb oli i sal, el Gatet assajava uns quants salts i corumbeles abans de tornar a la faena. Tot just que s'enfilava soca amunt d'un pi pinyoner d'una gran alçària, va sentir unes veus que li van cridar l'atenció.

Encuriós, davallà de l'arbre i s'hi va acostar amb precaució. De darrere d'uns matolls, va veure com una dona, que duia una xiqueta de la mà, pledejava amb un home. A pesar de la distància, podia sentir com ella explicava amb veu atemorida que havia dut tot els diners que tenia a casa, i encara alguns més que havia amprat a la seua germana, i tot seguit preguntava com era que encara no havien vist el seu marit. L'home li va contestar que el seu marit no tardaria gens ni miqueta, i que ja estava bé de preguntes. Però ella encara va insistir i llavors ell amorosí una mica el to: és que s'havia de fer tot amb molta precaució, li deia, no fóra cas que els descobrira alguna partida de minyons i llavors sí que estarien perduts. La dona va mirar a dreta i esquerra com si haguera

caigut de sobte en la possibilitat que algú els poguera espïar, i ja no va gosar d'obrir la boca. L'home va tornar a assuavir la veu per explicar que aquells pocs diners que havien dut no eren prou per pagar el viatge del seu home a Orà.

La dona somicà un poc i la menuda se'n va contagiar. L'home va esclafir de sobte que ja n'hi havia prou, de laments, va agafar la menuda del bracet i la va separar de la mare sense contemplacions. La xiqueta esclatà un plor desconsolat i la mare, espantada, demanà a l'home per què feia tot allò. Llavors ell li etzibà una espenta i l'obligà a caminar davant seu si no volia veure com torcia el braç a aquella mocosa.

–Però... què vol ara de nosaltres? –deia la muller tota espantada–. Ja li hem donat tot el que teníem. Què més podem fer?... On està el meu home?

–Em prens per un estúpid? –responia ell tot enutjat–. El teu marit té més de mil quinzets i tu en saps l'amagatall.

–Mil quinzets... –se'n feia creus la dona–, si el meu home mai...

–No em vingues amb romanços –la interrompia ell amb gestos de violència.

I en aquell rampell devia prémer massa fort el canellet de la menuda, que xisclava del dolor i provava inútilment d'alliberar-se'n de la sarpa. La mare va fer un intent de rescatar-la i de recompensa rebia una altra galtada que la feia anar per terra tan llarga com era. Quan es va incorporar, li eixia un filet de sang del nas, però ara ja no plorava. Amb el rostre contret i les pupil·les dilatades mirava alternativament la seua filla i aquell malvat que la retenia.

–No li faça mal –suplicà de nou tot allargant les mans.

–Passeu davant de mi –ordenà ell.

-I el meu marit? -hi tornava ella.

I l'home esclatà en una rialla que espantà encara més la menuda i li revifava el plor.

-Aquell desgraciat està ben enreixat, i així s'estarà fins que se li podriran els ossos.

-Però... no deia que s'havia escapat?

-D'aquell infern no ix ningú si no és amb els peus per davant.

-I això dels diners... com ho ha pogut saber?

-Tinc bons contactes dins de la presó. I allà les nits es fan llargues i els hòmens parlen... -i deixà les paraules en suspens mentre mirava de reüll la menuda, que ja no forcejava gens per alliberar-se de la sarpa.

Marià, arraulit rere els matolls, feia estona que cavil·lava la manera d'ajudar aquelles dones sense que en pogueren prendre mal. Per un moment va estar a punt de saltar de l'amagatall i reptar-lo a la valenta. Però havia sentit històries sobre aquella mena de roders i sabia que dominaven les arts de la lluita i totes les seues martingales, i que si no l'agafava de sorpresa, no hi tenia res a fer.

Abans d'enfilar el camí que li assenyalava l'home, la dona encara va insistir que les deixara tornar al poble. Li prometia dos-cents quinzets més, o tres-cents, que podria demanar a una parenta amb possibles. Ell va deixar anar una nova rialla, i va agafar la xiqueta pels cabells i l'arrossegà fins a fer-la caure sobre unes argelagues. La menuda plorava desesperadament i sa mare suplicava a l'home que no li fera més mal, que faria tot el que ell manara sense obrir la boca. Ell va fer una ganyota que volia ser un somriure i va mostrar una filera de dents renegrides del tabac.

La dona es torcà amb la mànega el filet de sang que li rajava del nas i de seguida enfilà en la direcció que li havia indicat el bandoler. Ell sostenia de nou la menuda del bracet i la feia anar al seu costat. Quan la mare es girava per demanar quina drecera havia de seguir, veia com l'home li repassava el cos de dalt a baix i repetia aquell somriure obscé. Ella avivà el pas i desapareixien rere una revolta del camí.

Marià els seguia des d'una certa distància amagat entre la malesa o arrambat als desnivells, fins que van arribar a una balma des d'on s'ataüllaven perfectament tots els camins d'accés. L'home va nugar la menuda en la soca d'un arbre mort i després obligà la dona a seure en un jaç de brossa seca que havia preparat.

Quan s'havien acomodats, ell va traure una bota de vi del seu sarró i se la va empinar. De seguida l'oferí a la dona i ella la refusà tot negant amb el cap. L'home li etzibà carxot amb el dors de la mà i la féu caure estirada sobre el jaç. Després que s'havia torcat la sang del llavi, ell li tornà a oferir la bota. Ella l'agafà amb gest atemorit i en féu un glopet. Més, li exigia ell, i la dona s'excusava que no en tenia costum, que no en solia beure, de vi. L'home feia un gest amenaçador, i una rialla...

Amb una ullada al sol, Marià va saber que li quedava el temps just per arribar a casa abans no es fera de nit. Però ni li passava pel cap d'abandonar les dues dones en mans d'aquell miserable. Des de la seua posició, no es veia cap altre accés al refugi que el camí que ells havien seguit. Però l'home devia anar ben armat, i si no havia gosat atacar-lo cara a cara, encara menys li convenia intentar-ho des d'una posició tan desavantajosa. Havia de provar-ho de sorpresa si volia tindre

alguna possibilitat. I l'única manera era per dalt de la riba. Marià alçà el cap i va calcular les probabilitats d'aquella via. Era una roca de més de vint braces, sense pràcticament ixents d'on agarrar-se. Gairebé impossible per a un home... però no pas per a un gatet.

S'esmunyí ajupit entre els matolls fins que va quedar fora de l'angle de visió del refugi. Llavors s'incorporà i va córrer cap a la paret vertical. S'hi enfilà per unes hores que creixien arrapades a la roca i continuà l'ascensió aferrant-se amb les ungles als escassos ixents i arrels. Quan amb penes i treballs havia arribat a dalt del tallat, els dits li feien un mal terrible, tenia els capcirons encetats i les ungles esquerdades. El descens encara el preveia més difícil, però no s'ho va repensar gens ni miqueta. A penes li faltaven unes braces per situar-se sobre el seu objectiu, quan se li esvarà una mà. Per sort, l'arrel amb què se sostenia amb l'altra mà va aguantar l'estiró i evità la caiguda. No va poder evitar, però, que unes pedretes redolaren per la paret i anaren a parar a la vora del jaç on el bandoler forçava la dona a traure's la roba. Afortunadament, hi estava tan ocupat que ni tan sols en va sentir el soroll. Tanmateix, la xiqueta sí que es va apercebre; va alçar el cap en direcció al penya-segat i descobrí Marià amb els peus enlaire, tot cercant un ixent on recolzar-los. Quan aconseguí refermar-se en un clavill de la roca, el Gatet va creuar un dit sobre els llavis. La menuda comprovà que el bandoler no se n'havia adonat i tot seguit cercà de nou la mirada de Marià.

Des d'aquella alçària, qualsevol home es trencaria una cama o es partiria l'espina, però ell havia saltat marges més alts pel simple plaer de saltar-los. Això sí, havia de calcular bé l'impuls per mirar de caure just sobre el jaç on el bando-

ler es delectava amb la nuesa de la seua víctima. D'aquesta manera, tindria l'avantatge de la sorpresa i podria deixar-lo fora de combat abans que ell no poguera reaccionar. Es palpà la faixa, comprovà que hi conservava la corbella i aspirà tot l'aire que li cabia en el pit.

Just en aquell instant, el bandit féu un xiscle de dolor i s'alçà precipitadament del jaç. La xiqueta va fer un moviment de cap, l'home li resseguí la mirada i descobrí aquell jove enfilat en la roca i a punt de saltar-li damunt. S'ajupí amb prestesa i agafà una pistola, n'armà el percussor i disparà en el mateix instant en què el Gatet es precipitava sobre ell.

Afortunadament per a Marià, el tret no havia fet blanc. Va reaccionar amb prestesa i en un bell en sec es plantà davant del seu adversari tot empunyant la corbella amb les dues mans. L'home no es movia. Podia ser que s'haguera quedat estamordit en colpejar-se en alguna roca. Però també podia ser que fera comèdia. Marià sabia que aquesta gent sempre té alguna gatada amb què sorprendre els seus adversaris. Va acostar-se i li etzibà un puntelló en la boca l'estómac. No es movia gens ni miqueta. Semblava que sí que havia perdut els sentits. Atret pels laments de les dones, Marià hi girà el cap. Fou a penes un instant, però suficient perquè l'home reaccionara amb picardia. El va agafar de la canella i el va fer caure a terra. Aprofitant el mateix impuls amb què l'havia tombat, s'incorporà i es llançà damunt del jove. Tots dos començaren a forcejar, enganxats com dues llapasses. En una de les corumbeles, van quedar tan a la vora del precipici que tots dos es van veure en la necessitat d'afluixar la presa per evitar la caiguda. Marià aprofità per desempallegar-se'n i com si tinguera un ressort en les cames saltà a més de dues

braces de distància. L'home es quedà sorprès d'aquella agilitat, però reaccionà de seguida i s'incorporà tot esgrimint una faca que s'havia tret de la faixa i passant-se-la d'una mà a l'altra. Mentrestant, Marià havia pogut recuperar la corbella, i sense el més mínim respecte per aquells gestos tan teatrals, se li acostà i li va llançar un atac que aquell va evitar amb lleugeresa, però amb tan mala fortuna que ensopegà amb una pedra i perdé l'equilibri. Quan semblava que es volia incorporar, amb un gest inesperat, llançà la navalla contra Marià. A pesar de la ràpida reacció, la fulla encara li impactà en el braç tot produint-li un gran dolor. El Gatet reaccionà amb violència, tot descarregant colps de falç a tort i a dret que obligaven a retrocedir l'home precipitadament, amb tan mala fortuna que relliscà sobre el precipici. Encara es pogué arrapar en una mata, però les arrels no eren prou profundes i cedien a poc a poc. Suplicà ajuda a Marià, li prometia que se n'aniria per sempre, i que tornaria els diners que havia robat a la dona. El jove s'ajupí, estirà el braç i quan el volia subjectar del canell, els peus de l'home relliscaren sobre la roca i es precipità al buit.

Després d'haver sentit el colp sec del cos en estavellar-se contra el fons del barranc, Marià encara es quedà una estona contemplant el cos immòbil de l'home. Els batecs del cor li sacsejaven el pit amb violència i un seguit de calfreds li recorrien l'espinada i li eriçaven els berrissols incipients del bescoll.

Quan el veieren acostar-se, mare i filla s'aferraren entre elles. Marià replegà la corbella, se l'encastà en la faixa i s'allunyà pel senderol. Anava a girar el primer revolt, quan va sentir la veu de la dona:

-Qui ets tu, xicon?

-El Gatet -va respondre sense girar-se, i tot seguit desapareixia entre el matollar.

Poc després, les parets nues dels penya-segats del Benicadell, pintades de l'or antic del capvespre, retornaven l'eco d'un poderós miol felí. Les dones s'abraçaren i de seguida apressaven el pas.

II

COMUNICATS D'ÚLTIMA HORA DE LA CAPITANIA GENERAL DELS REGNES DE VALÈNCIA I MÚRCIA

L'Excel·lentíssim senyor general, comandant general del Maestrat, en 30 de l'anterior, en referència al cap del cantó de Castelló, diu a l'Excel·lentíssim senyor capità general que en la nit del 28 es presentaren en la masia de Trempat, terme de Montero, quatre lladres que, després d'haver mort la gent que habitava l'esmentada masia, s'apoderaven de l'amo de la casa i de dues cavalleries que carregaren els efectes robats...

El capità encarregat de la persecució de bandolers a la Vall d'Albaida diu, amb data d'ahir, que el 30 de l'anterior tres desconeguts intentaren assassinar un veí de la Llosa de Ranes amb un tret de carrabina del quan en resultà ferit el seu criat.

El cap del cantó d'Ontinyent ens comunica en la mateixa data que a les onze de la nit del dia anterior, mentre feien una ronda, van ser sorpresos pel Gatet d'Otos i dos companys seus, un regidor i l'agutzil de l'Olleria, als quals van obligar a acompanyar-los a casa d'un comissionat del govern polític i del dipositari municipal. En la casa d'aquest darrer, violentaren la caixa amb els

fons i, en veure que no contenia diners, s'endugueren roba, seda i d'altres efectes. Després del robatori, van conduir els referits regidor i agutzil a un paratge on hi havia uns altres dotze lladres. I allà els van retindre fins a les tres de la matinada.

El comandant de la Guàrdia Civil d'aquesta província ens participa, en aquesta mateixa data, que el cap de la tropa en la població de la Font de la Figuera l'ha informat d'un robatori que tingué lloc dos dies abans en aquell terme municipal. Un total de huit lladres assaltaren una masia a les tres de la matinada i mentre dos d'ells obligaven la mestressa a punta de pistola a preparar-los un suculent sopar els altres regiraren la casa acompanyats de l'amo. Per la descripció que en feren els masovers, podria tractar-se del Gatet d'Otos i la seua banda, tot i que la seua presència a l'Olleria en aquesta mateixa hora, ho farien ben improbable.

Del comandant del post de la Guàrdia civil de Cocentaina s'ha informat a la Capitania General que en la població de Setla de Nunyes, sis emmascarats assaltaren el palau del Marqués de Sant Josep passada la mitjanit. El procurador del marqués assegura que no podria tractar-se d'altre més que el famós bandoler...

'D. M. de Valencia', 3 d'octubre de 1849

La Guàrdia Civil ha prestat indubtablement grans serveis a la justícia i, tanmateix, és obligat confessar que en cap època

com en la present ha estat tan precària la seguretat dels camins i les poblacions. Culparem la institució d'incompetència? De cap manera. Ho atribuirem a defectes d'organització interior i distribució de la tropa? Podria ser una raó, però no l'única. Deu ser per insuficiència d'efectius? Mai no havia estat tan nombrosa la força destinada al sosteniment de l'ordre i a la persecució del crim. En què rau, doncs, aquest efecte contrari a la intenció de la Guàrdia Civil? Per quina anomalia sovintegen els robatoris i els assassinats, sense disminuir, ans al contrari, els guarismes en les taules de l'estadística criminal?

'La Nación', 4 d'octubre de 1849

La senyora Emília sempre havia estat delicada de salut. Per si amb això no n'hi havia prou, de resultes d'una caiguda del matxo quan tornaven de Missena de fer el recompte del vi que havien fet aquella anyada, n'havia quedat quasi impedida de caminar. Des de llavors, a la Casa Gran tenien una fadrina que s'encarregava exclusivament d'atendre-la. Però les criades no hi solien durar molt. Si no era pel geni difícil dels senyorets, devia ser per la poca corretja de la jove; la bona qüestió és que hi havien desfilat en els darrers anys més de mitja dotzena de serventes, quasi totes en l'edat de meréixer i, la majoria, forasteres. La primera de les dues condicions era ben normal ja que la senyora reclamava atencions a totes les hores del dia, i especialment a les nocturnes, i les dones casades haurien hagut de descurar altres obligances de consemblant urgència, però d'una altra índole ben diferent, que els solen reclamar els marits havent sopat més o menys complidament. Quant a

la segona, el paisanatge forà, troba la seua explicació en una dita popular que resa allò de qui no et conega que et compre, i que no requereix més aclariments.

De vegades, quan l'assistenta es començava a acostumar a la faena, la senyora se n'havia cansat. En altres ocasions, en ser que l'ama començava a avesar-s'hi, era la minyona, que ja en tenia els nassos plens de tanta obligació i tanta corruixa i se la deixava per una faena més passadora, o per algun bon mosso que li havia fet l'ullet. Aquest havia estat el cas d'Adelina, una jove gandiana que el mateix dia que feia sis mesos que havia entrat en amo, anunciava que aquell mateix diumenge l'amonestaven, i que d'ací a quinze dies em case amb Jaume Margall, el de la casa Sotorres. Quan l'ama escoltà el que Adelina li deia, que li sabia greu, senyora Emilia, però és que el meu nuvi diu que té pressa, ella li va contestar que ja s'imaginava de quina classe de pressa es tractava, i que prou que ho veurien tots, així que passaren uns mesos, si no havien fet Pasqua abans de Rams.

Pocs dies després, arribava a la casa una dona que devia vorejar els quaranta. Als qui li ho demanaven, els explicava que era vídua, però aviat s'escamparia pel poble la veritat: que el seu marit vivia, i que penava una filera de lladgeries en un presidi on diu que passaven la vida amb l'aigua al genoll fins que es morien de la fluixedat dels ossos o d'altres malalties més lletges que els feien escopir el lleu a bocinets.

Marià havia passat el dia a la Vallcanera esporgant oliveres. De tornada, quan tancava les bèsties a l'estable, va sentir veus dins de la casa i va pensar que devia haver arribat la nova criada. Ja era del domini públic que l'antiga es casava, i

també s'havia sentit dir que aquell mateix dia n'arribaria una a fer la prova. Es va afanyar a abeurar els matxos, va serrar un feix d'alfals amb el corbellot i va abocar-lo amb mitja barcella de garrofes en el pesebre. D'habitud solia quedar-se una estona veient com remugaven els animals. Li agradava el soroll de la palla triturada entre les barres poderoses de les bèsties; no sabia dir si era el mateix cruixit sec i definitiu, que el relaxava, o la satisfacció d'haver enllestit la faena, però, en circumstàncies normals, aquell moment del dia no el canviava per cap altre.

Tanmateix, aquella poqueta nit no s'hi va entretindre un instant. L'arribada d'una nova criada era tot un esdeveniment, i el privilegi de ser dels primers a conèixer-la no es podia deixar perdre. Així que havia repartit el farratge, va tancar la porta de l'estable, va travessar l'empedrat del pati sota la llimera i va picar al postic de la portella. Dolores el va convidar a passar tot fent-li amb el dit el senyal de mutis alhora que es mig amagava la cara amb l'altra mà. Travessaren una estança ampla, enfilaren per un corredor fred i ombrívol i arribaven a la sala principal.

L'ama seia en la seua cadira de repòs a la vora de la llar. Davant seu, a manera de taula, s'havia disposat una gran safata de fusta amb uns pius en la base que s'ajustaven perfectament en uns forats practicats als braços de la cadira. Sobre la safata, una tassa fumejant, una llesca de pa, un platet amb olives i una botifarra acabada de torrar en la graella que encara espetegava sobre les brases. El perfum de l'orenga i del greix cremant provocaren un terrabastall en el ventre desocupat de Marià i no va poder evitar d'engolir saliva. Al costat de l'ama, una dona d'uns quaranta anys seia en una

cadira baixa i demanava insistentment si tot estava al seu gust o si necessitava res més, la senyora. I ella es limitava a fer uns moviments amb els ulls i els llavis de molt difícil interpretació que es veia que angoixaven la nova serventa.

A Dolores el va sorprendre el gest de Marià quan va veure aquella dona. Prou que sabia que si ell li havia demanat de conèixer-la abans que ningú era perquè n'esperava una de ben jove, com ella si fa no fa, és a dir, en edat de ser festejada. Però el gest de Marià no havia estat de decepció, com Dolores temia, ans al contrari, de gran interès. Ella no ho podia saber, però a ell aquell caràcter li resultava familiar. Que no li preguntaren ara ni com ni quan, però no era la primera vegada que la veia. L'amo el va traure de sobte del seu capficament en demanar-li amb la veu tosca i autoritària que solia emprar amb els jornalers si ja havien acabat d'esporgar les oliveres del Sucre. Encaparrat en els seus pensaments, ni s'havia adonat, Marià, de la seua presència. Però es va refer de seguida i li va dir que feia dies que havien acabat aquella partida i que n'havien començat una altra: la Vallcanera. La presència importuna de Baltasar l'empeguèia i Marià va dir bona nit sense atendre les indicacions de Dolores que s'esperara una miqueta. Però quan ja anava a girar-se, l'amo li va demanar que el seguira. Marià es va estranyar, però el seguí sense protestar. Pujaren les escales, travessaren un llarg corredor i arribaren a una sala. Baltasar s'assegué darrere d'un escriptori i assenyalà una cadira al jove jornal. D'un dels calaixos, en va traure una llibreta i hi va fer unes ratlles abans de preguntar els jornals que s'havien fet en l'última setmana. Marià pensà una estona i tot seguit li'n va fer una relació detallada. L'amo ho apuntava en el dietari amb bastant

poca traça. Quan van haver acabat, tragué una bossa de cuir d'un altre calaix i va abocar-ne el contingut sobre l'escriptori, apartà unes quantes monedes i les acostà a Marià. Ell el mirava amb gest de sorpresa.

–Agafa-ho –digué Baltasar–. Vull que et faces càrrec de pagar els jornals. Saps portar els comptes i ningú no coneix les heretats com tu.

–Però, i Roman?

–És massa vell, i d'un temps ençà tot són xacres i alifacs. Necessite algú que el substituïska.

De tornada a la sala, s'hi van topar amb una jove que, amb la nova criada, ajudava l'ama a traslladar-se a la seua habitació. L'amo li deia alguna cosa, però Marià no li podia contestar perquè s'havia quedat glaçat. Si la fesomia de la primera dona li havia resultat familiar, els trets d'aquella jove no li oferien el més mínim dubte. I ella, quan parà esment en la seua presència, també el va reconèixer immediatament: aquell xicot de parar fimbradís i mirada dolça no podia ser altre més que el Gatet.

III

En les últimes setmanes s'ha produït entre les comarques de la Vall d'Albaida i el Comtat de Cocentaina un cert moviment dels fons que es dediquen a l'ampliació de la carretera mixta que uneix València amb Alacant. En l'actualitat, aquesta via només és transitable per a carruatges des de València fins a Xàtiva. Entre Albaida i Cocentaina continua sent un simple camí de ferradura a causa de les dificultats per condicionar una orografia tan escarpada. Les obres començaren el deu d'octubre sota la direcció de l'enginyer José Gómez y Ortega, resident a Albaida, i per a la seua execució el Govern ha destinat fins el moment un total de 30.000 quinzets mensuals, que s'ampliaran considerablement en un futur immediat.

Sabedors de les intencions de la quadrilla del Gatet d'assaltar les expedicions que transporten el metàl·lic, les autoritats decidiren mantindre-les en el més alt secret. Però amb el Gatet, totes les precaucions són poques. Informats pels seus espies o per l'estreta vigilància a què sotmeten aquells camins, Seguí i els seus esperaven una de les trameses d'efectiu emboscats en un dels paratges més intricats d'aquella via. El seu pla consistia a apoderar-se de la càrrega amb un colp d'efecte i burlar l'escolta que l'acompanyava tot espantant les cavalleries i dispersant la tropa amb grans descàrregues de pólvora. Per sort, amb una actuació ràpida i diligent, la Guàrdia Civil obrí foc i aconseguí fer fugir els bandolers. El caporal que comandava

l'escorta, un home que ja havia participat en altres altercats amb la banda del famós roder, declarà que els havia estranyat que després de l'escaramussa no ressonara per la muntanya el cèlebre miol del Gatet.

Segons que diuen alguns que presumeixen de conèixer-lo, el Gatet només miola quan ix vencedor d'una acció, per tal d'escarnir el contrincant, però segons el caporal, també podria ser que el bandoler n'haguera eixit ferit de la contesa. En aquesta darrera possibilitat han dipositat esperances les autoritats, cansades de suportar el degoteig constant en la moral de la tropa que suposa les accions d'aquest Seguí, la fama del qual ja es comenta que ha travessat les fronteres del Regne.

El cap polític de la província, amb el zel i la disposició que el caracteritzen, s'ha desplaçat des de la capital fins al lloc dels fets acompanyat d'una unitat de la força per tal de dirigir personalment la investigació i ordenar els treballs per a la persecució de les bandes facineroses...

'D. M. de Valencia', 2 de novembre de 1849

La característica dels valencians és la vivacitat, la neteja i una extraordinària afecció a les diversions. Són, a més, religiosos en gran manera, sobris i bastant treballadors, com els àrabs, de qui més immediatament procedeixen... Es troben adherits als seus pobles, les seues eres, les séquies i cabanyes a la manera de les plantes que no poden prosperar més que en una única regió. Són també afables i molt atents amb els estrangers, francs i gastadors en objectes de pietat o de plaer, i modestos en el vestir: en els dies de treball, els llauradors

no usen més que un barret, manta al coll, camisa, jupetí de pana negra i els calçons anomenats saragüells; els festius van de vellut, faixa de seda vermella, espadenyas de cànem amb moltes vares de cinta, lligues amb borles daurades en les calces i barret de vellut negre o capell ample, també amb moltes cintes i llaços. Les dones són boniques, de cintura esvelta i ulls grans, amb el cutis més delicat i blanc que en la resta de la península. Encara que siguen de les classes menys acomodades, totes gasten un luxe vertaderament extremat en els seus vestits; s'adornen el cap amb flors i plomes i tenen un caràcter fi i jovial que fa molt amable el seu tracte i la seua companyia.

'Diccionari Geogràfic i Estadístic', segle XIX

Ja era l'hora de les dues claroretas i a penes faltaven quatre solcs per acabar de llaurar l'horta de la Vimenera. L'hivern havia estat poc plovedor, i allà on el ponent cascava de ple costava Déu i ajuda de rompre'n la crosta eixarreïda. Tanmateix, quan es fa una faena de rutina, sempre pots fer anar les mans per una banda i tindre el cap ocupat en una altra. Així, mentre els músculs de Marià s'estaven en la conducció del forcat, el seu cap s'ocupava de Sabela. La senyora Emília li havia fet fer un vestit nou, i aquella nit l'estrenava.

—Arre, matxo!

Ara les refilades melodioses d'un estol de caderneras, adés el crit esgarrat d'una merla solitària, posaven notes de color al borbolleig monòton de la fila d'aigua que sobreeixia de l'assut de la Nouera. Marià es considerava l'home més afortunat del